

Sygn. akt II Ca 657/20

POSTANOWIENIE

12 lutego 2021 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Tomasz Józkowiak

Sędziowie: Małgorzata Radomska-Stęplewska

Ewa Blumczyńska

Protokolant: prot. sąd. Anna Szymanowicz

po rozpoznaniu 12 lutego 2021 r., w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z wniosku A. T.

przy udziale G. P., A. P. i J. P.

o zniesienie współwłasności

na skutek apelacji uczestników postępowania G. P. i A. P.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Gnieźnie z 17 grudnia 2019 r.

sygn. akt I Ns 2298/15

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie, znieść postępowanie przed sądem rejonowym w zakresie posiedzenia z 5 listopada 2019 r. po wydaniu postanowienia o wezwaniu do udziału w sprawie J. P. i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Gnieźnie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Małgorzata Radomska-Stęplewska Tomasz Józkowiak Ewa Blumczyńska

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 17 grudnia 2019 r. (sygn. akt I Ns 2298/15) Sąd Rejonowy w Gnieźnie:

1) dokonał zniesienia współwłasności nieruchomości o powierzchni 285 m², zabudowanej domem jednorodzinny, położonej w G., przy ul. (...), oznaczonej geodezyjnie numerem (...), dla której Sąd Rejonowy w (...) prowadzi księgę wieczystą (...) w ten sposób, że przyznał tę nieruchomość do wspólności ustawowej małżeńskiej uczestnikom postępowania A. P. i J. P.,

2) zasądził tytułem spłaty łącznie od uczestników postępowania A. P. i J. P. na rzecz wnioskodawczyni A. T. 72 666,67 zł, płatne w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie opóźnienia w płatności,

- 3) zasądził tytułem zwrotu pożytków łącznie od uczestników postępowania A. P. i J. P. na rzecz wnioskodawczyni A. T. 4006,67 zł, płatne w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie opóźnienia w płatności,
- 4) oddalił wniosek uczestnika postępowania A. P. o zwrot nakładów,
- 5) zniósł wzajemnie koszty zastępstwa procesowego,
- 6) obciążył kosztami sądowymi wnioskodawczynię A. T. w 1/3, a uczestników postępowania A. P. i J. P. łącznie w 2/3, pozostawiając szczegółowe wyliczenie tych kosztów referendarzowi sądowemu.

Apelację od powyższego postanowienia złożyli uczestnicy postępowania A. P. i G. P., zarzucając sądowi rejonowemu naruszenie przepisów prawa procesowego i materialnego. Apelujący wnieśli o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez obniżenie zasądzonej spłaty i jej rozłożenie na raty, uwzględnienie żądania rozliczenia nakładów zgłoszonego przez uczestnika postępowania A. P. oraz oddalenia zgłoszonego przez wnioskodawczynię żądania rozliczenia pobranych pożytków. Ewentualnie, apelujący wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania. Nadto wnieśli o zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz uczestników postępowania kosztów postępowania apelacyjnego z odsetkami ustawowymi od uprawomocnienia się postanowienia do dnia zapłaty.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczyni wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jej rzecz solidarnie od uczestników postępowania kosztów postępowania apelacyjnego z odsetkami za opóźnienie od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty.

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik uczestników postępowania poparł apelację w imieniu uczestniczki postępowania J. P..

Sąd okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja skutkowałą uchyleniem zaskarżonego postanowienia i przekazaniem sprawy sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania. Zaskarżone postanowienie zostało wydane w warunkach nieważności postępowania.

Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

Na posiedzeniu 5 listopada 2019 r. sąd rejonowy wezwał do udziału w sprawie J. P. (k. 539v). Zgodnie z art. 510 § 2 zd. 2 k.p.c., z tą chwilą wezwana stała się uczestnikiem postępowania. Z niezrozumiałych przyczyn sąd rejonowy odstąpił jednak od doręczenia jej odpisu wniosku, dalszych pism złożonych w toku postępowania czy opinii biegłych. Uniemożliwił jej również zajęcie stanowiska w sprawie, mimo że wynik postępowania dotyczy jej praw. Sąd rejonowy odebrał jedynie od uczestnika postępowania A. P. i obecnego wówczas na sali adw. Z. S. oświadczenie, że J. P. wie o rozprawie i nie domaga się jej odroczenia. Pomijając już nawet fakt, że wskazane osoby nie były w dacie posiedzenia umocowanymi do reprezentowania nowo wezwanej uczestniczki postępowania, to i tak wspomniane oświadczenie nie uprawniało sądu rejonowego do kontynuowania postępowania. Zgodnie bowiem z art. 215 k.p.c. (który, z racji art. 13 § 2 k.p.c., należy stosować odpowiednio w postępowaniu nieprocesowym), sąd rejonowy miał obowiązek rozprawę odroczyć. Był też zobligowany podjąć czynności, o jakich mowa w § 166 ust. 1-3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych. W sposób oczywisty służyć to miało umożliwieniu uczestniczce postępowania J. P. zapoznania się z materiałem sprawy, zajęcia w niej stanowiska, a przede wszystkim – zawiadomienia jej o tym, że stała się uczestnikiem postępowania. Uczestnictwo w sprawie o zniesienie współwłasności daje jej też możliwość zgłoszenia żądań ubocznych podlegających rozpoznaniu wyłącznie w tym postępowaniu, czego sąd rejonowy również ją pozbawił. Sąd rejonowy nie tylko uniemożliwił jej zajęcie stanowiska w sprawie, zgłoszenie ewentualnych żądań, odniesienie się do stanowisk i żądań pozostałych uczestników, zgłoszenie wniosków dowodowych, uczestnictwo w postępowaniu dowodowym czy roztrząsaniu jego wyników, ale również, bez

zawiadomienia jej o postępowaniu, orzekł co do istoty sprawy, dokonując zniesienia współwłasności nieruchomości, której jest ona właścicielem i zasądzając od niej na rzecz wnioskodawczyni tytułem spłaty i zwrotu pożytków niemal 80 000 zł. Postanowienie z 17 grudnia 2019 r. zostało wydane na posiedzeniu o którym uczestniczka postępowania J. P. nie została przez sąd rejonowy zawiadomiona. Sąd rejonowy pozbawił ją więc nawet możliwości zaskarżenia tego orzeczenia. Wprawdzie nie jest wykluczonym, że wiedzę o jego treści poznała ona z relacji np. uczestniczącego w postępowaniu męża, tym niemniej okoliczności tej nie można domniemywać, zaś obowiązek zawiadomienia o rozprawie spoczywa na sądzie, a nie innych osobach.

Zgodnie z art. 379 pkt 5 k.p.c., nieważność postępowania zachodzi jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. W orzecznictwie przyjmuje się, że nieważność postępowania na tej podstawie ma miejsce wówczas, gdy strona procesu (uczestnik postępowania), wbrew swej woli, zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z: 21 czerwca 1961 r., III CR 953/60; 20 stycznia 1999 r., II PR 371/65; 27 maja 1999 r., II CKN 318/98). Jak wskazuje się w orzecznictwie, przytoczona podstawa nieważności postępowania jest spełniona, jeżeli z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, strona nie mogła – wbrew swej woli – brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części. Sytuacja taka zachodzi m.in., gdy wady zawiadomienia o terminie rozprawy, jedynej albo bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, uzasadniały odroczenie rozprawy, a sąd rozpoznał sprawę i wydał orzeczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 10 lipca 1974 r., II CR 331/74; 7 lutego 2013 r., II CSK 325/12; 20 lutego 2020 r., I PK 249/18). Bez wątplenia do pozbawienia uczestnika postępowania możliwości obrony jego praw dochodzi zatem wtedy, gdy w ogóle nie został on zawiadomiony przez sąd o rozprawie; co więcej – jak ma to miejsce w sprawie niniejszej – gdy sąd nie zawiadomił go nawet o tym, że stał się on uczestnikiem postępowania.

Co istotne, dla oceny kwestii wpływu zaniechania obligatoryjnego odroczenia rozprawy na możliwość obrony praw strony co do zasady nie ma znaczenia to, jakie czynności były dokonane pod nieobecność strony i jaki był ich wynik. W orzecznictwie podkreśla się, że prawo do udziału w rozprawie jest jednym z zasadniczych uprawnień procesowych strony, składających się na wywodzone z art. 45 Konstytucji RP prawo do rzetelnego procesu. Bez znaczenia jest również czy między nieważnością postępowania a wynikiem sprawy istnieje związek przyczynowy. Skarżący takiego związku nie musi wykazywać, a sąd drugiej instancji ustalać. Wpływ nieważności na treść orzeczenia stanowi zatem ustawowe założenie mające charakter domniemania ustawowego, które nie może być obalone. W nauce określa się ten stan i jego następstwa pojęciem autonomii skutków nieważności (por. System prawa procesowego cywilnego. Środki zaskarżenia pod. red. Jacka Gudowskiego, III cz. 1, LexisNexis, str. 210; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 18 marca 2020 r., I AGa 125/19).

Powyższe nakazywało zatem uznać, że sąd rejonowy orzekł co do istoty sprawy w warunkach nieważności, co rodziło obowiązek uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania. Dla stwierdzenia nieważności z powołanej wcześniej przyczyny nie ma przy tym znaczenia, kto złożył apelację (w szczególności czy złożył ją uczestnik pozbawiony możliwości obrony swych praw). Nieważność postępowania sąd odwoławczy bierze bowiem pod uwagę z urzędu.

Stosownie do art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżone postanowienie co do istoty sprawy, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Obowiązek uchylenia zaskarżonego postanowienia z omówionej wyżej przyczyny czynił zbędnym odnoszenie się do zarzutów apelacji.

Zaskarżone postanowienie podlegało uchyleniu w całości, ponieważ z uwagi na charakter sprawy, w tym jej przedmiot, wszystkie jego rozstrzygnięcia integralnie się ze sobą łączą.

Mając na uwadze stwierdzoną przez sąd okręgowy nieważność postępowania w omówionym wcześniej zakresie, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., sąd okręgowy uchylił zaskarżone postanowienie, zniósł

postępowanie przed sądem rejonowym w zakresie posiedzenia z 5 listopada 2019 r. po wydaniu postanowienia o wezwaniu do udziału w sprawie J. P. i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Gnieźnie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi – na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Małgorzata Radomska-Stęplewska Tomasz Józkowiak Ewa Blumczyńska